

KOLEKCJA XVIII-WIECZNYCH WYROBÓW MANUFAKTURY MIŚNIEŃSKIEJ W ZAMKU KRÓLEWSKIM NA WAWELU

Dorota Gabryś

Kolekcja XVIII-wiecznych wyrobów manufaktury miśnieńskiej w Zamku Królewskim na Wawelu nie jest zbiorem historycznym. Chociaż wzgórze wawelskie, z królewskim zamkiem oraz katedrą, jest dla Polaków najważniejszą pamiątką historyczną, a zamek od XI do połowy XVII w. był główną siedzibą władców, nie zachowały się prawie żadne obiekty z jego historycznej kolekcji. Po utracie niepodległości w wyniku zaborów, w 1795 r. Wawel utracił swój królewski charakter, wyposażenie wewnątrz zostało całkowicie utraczone, a całe wzgórze przekształcono w twierdzę, w której stacjonował austriacki garnizon wojskowy. Dopiero po

¹ Nr inw. 5159; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *Porcelana miśnieńska w zbiorach wawelskich*, Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu, Kraków 1983, t. 2, s. 172–173; C. Boltz, *Formen des Böttgersteinzeugs im Jahre 1711*, „Keramik-Freunde der Schweiz. Mitteilungsblatt” 1982, nr 96 (marzec), il. 4, 5.

² Nr inw. 5085; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 63–67.

³ *Die Arbeitsberichte des Meissener Porzellan-Modellieurs J.J. Kaendler 1706–1775*, oprac. U. Pietsch, Leipzig 2002, s. 95–99.

⁴ *Kunsthistorische Ausstellung Düsseldorf 1902. Illustrierter Katalog. 1. Mai bis 20. October*, Düsseldorf 1902, s. 83.

⁵ *Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Porzellansammlung*, Zwinger, nr inw. P.E. 230.

⁶ *Biblioteca Apostolica Vaticana*, nr inw. 70280.

⁷ Wspomina o niej J.L. Sponsel, *Kabinettstücke der Meissner Porzellanmanufaktur von Johann Joachim Kaendler*, Leipzig 1900, s. 132.

⁸ Nieokreślone jest środowisko artystyczne, z którego ten wzór mógł pochodzić. Jean Louis Sponsel, zajmujący się rzeźbą Kaendlera u końca XIX w., dostrzegł tu związek z dziełami Rubensa i Rembrandta. Wydaje się jednak, że wzorów można szukać dużo wcześniej, nawet wśród prac manierystów, często posługujących się podobną ekspresją – dzieł reprodukowanych w XVIII w. w formie graficznej. W wypadku tematyki religijnej posługiwano się w Miśni wzorami rzymskimi,

1880 r. podjęto odbudowę pałacu królewskiego. Historia obecnej, liczącej ok. 400 obiektów kolekcji porcelany miśnieńskiej rozpoczyna się po 1945 r. Ekspozycje pozyskiwane były zarówno drogą zakupów, jak i darów.

Przełomowe znaczenie miał dar Tadeusza Wierzejskiego (1892–1974), z 1966 r., w którym przekazał prawie 200 obiektów pochodzących głównie z pierwszego okresu działalności Królewskiej Manufaktury w Miśni, stanowiących do dziś najważniejsze ekspozycje. Wierzejski był znanym kolekcjonerem i antykwariuszem, mieszkającym przed II wojną światową we Lwowie. W 1938 r. Zamek Królewski na Wawelu zakupił od niego dzban fajansowy habański. Po wojnie Wierzejski gromadził swoją kolekcję w Warszawie, a przekazany na Wawel zbiór porcelany miśnieńskiej był tylko jej częścią.

Z tej właśnie kolekcji pochodzi najstarszy obiekt z manufaktury miśnieńskiej w zbiorach. Jest to czajnik z kamionki Johanna Friedricha Böttgera, datowany na 1711 r., wykonany z brunatnoczerwonej gliny z dekoracją plastyczną – maską pod wylewem i lambrekinem, oraz złoceńiami¹.

Wśród obiektów ofiarowanych przez Wierzejskiego znajdowała się jedna z najznakomitszych realizacji Johanna Joachima Kaendlera (1706–1775)². Jest to wielopostaciowa kompozycja *Ukrzyżowani* [il. 1], modelowana dla Augusta III w 1743 r. – jak wynika z dziennika pracy artysty – od marca do października³. Proweniencja wawelskiej grupy, zanim trafiła ona do kolekcji Wierzejskiego, jest nieznaną, a przypuszczenia badaczy łączące ją z pałacem Brühlów w Pforten (obecnie Brody), nie znajdują potwierdzenia. Drugą, znaną wyłącznie z publikacji i zapewne identyczną rzeźbą, była grupa należąca do Emila Weyerbuscha z Elberfeld, wymieniona w katalogu wystawy z 1902 r. w Düsseldorfie⁴. Królewska grupa z Pałacu Japońskiego znajduje się nieprzerwanie od XVIII w. w Dreźnie, w zbiorach *Porzellansammlung*⁵. Wiadomo jeszcze o dwu realizacjach rzeźby. Z okazji jubileuszu 1888 r. król Albert Saski ofiarował grupę *Golgoty*

papieżowi Leonowi XIII (1810–1903), zachowała się ona do dziś w zbiorach Biblioteca Apostolica Vaticana i jest to najpewniej realizacja XIX-wieczna z form kaendlerowskich⁶. Z publikacji wiadomo jeszcze o wykonaniu identycznej grupy na Wystawę Światową w 1900 r. w Paryżu, los tej najpóźniejszej grupy jest nieprzebadany⁷.

Kompozycja w momencie ofiarowania na Wawel była zdekompletowana, brakowało drewnianego postumentu z dekoracyjną glorią i aniołami, a przede wszystkim figur św. Jana i Matki Boskiej, Marii Kleofasowej i większej części figury Chrystusa. Segment z grupą św. Jana podtrzymującego Marię udało się dokupić na rynku antykwarycznym w 1987 r., zaś pozostałe dwie brakujące figury zostały zrekonstruowane z oryginalnych form w manufakturze miśnieńskiej w trakcie konserwacji, w 1991 i 1997 r.

Grupa składa się z 15 elementów, odpowiednio ponumerowanych czerwonymi rzymskimi cyframi w celu ułatwienia montażu całości, jeden z nich (żołnierz z kostką i szatą) posiada wrytą datę 1743 1744. Wysokość segmentu z krucyfiksem górującym nad przedstawioną sceną wynosi 143 cm. Mistrzowska kompozycja oraz znakomicie oddane relacje pomiędzy uczestnikami sceny pozwalają uznać grupę za najznakomitsze dzieło Kaendlera o tematyce religijnej.

Wawelska rzeźba (podobnie jak pozostałe dwie znane obecnie realizacje) nie doczekała się większego opracowania, poza wzmiankami w katalogach dotyczących miśnieńskiej porcelany. Nieznana pozostaje grafika czy też rysunek, które posłużyć by miały rzeźbiarzowi za wzór, choć istnienie takiego wzoru wydaje się pewne⁸.

Z kolekcją Wierzejskiego trafiło na Wawel 5 waz z królewskim monogramem AR. Najlepiej zachowane są 2 wazy z rezerwami, z tłem w kolorze kwiatów brzoskwini, datowane na ok. 1726 r. [il. 2](#)⁹. Utrzymane w stylu *chinoiserie* malatury w rezerwach łączone są z warsztatem Johanna Gregoriusa Höroldta (1664–1775). Na rozchylnych szyjach waz znajduje się dekoracja *indianische Blumen* oraz złoty filigran.

Na uwagę zasługują także pozostałe wazy z monogramem AR, niestety stłuczone i mocno zrekonstruowane¹⁰. Dwie, okazałych rozmiarów wazy dekorowane są przedstawieniami ptaków na gałęziach oraz owadów, w stylu wydanej w Londynie, w latach 1731–1738, *The Natural History of Birds* Eleazara Albina. Niezwykle rzadka w tak wielkiej skali dekoracja malarska, znana z wazy z kolekcji Rijksmuseum w Amsterdamie¹¹, garnituru złożonego z 5 waz w prywatnej kolekcji¹², czy wazy oferowanej w 2001 r. przez Sotheby's¹³, powstała zapewne ok. 1745 r., na naczyniach wykonanych ok. 1730 r. jeszcze dla Augusta Mocnego. Kolejny obiekt z monogramem królewskim, przypuszczalnie również z dekoracją malarską późniejszą, to wysoka waza w formie

jak choćby w serii figur apostołów dla kardynała Annibale Albaniego, wzorowanych na marmurowych rzeźbach z rzymskiej bazyliki na Lateranie; por. U. Pietsch, D. Antonin, *Die Figürliche Meissner Porzellanplastik von Gottlieb Kirchner und Johann Joachim Kaendler*, München 2006, s. 99–111.

⁶ Nr inw. 5148, 5149;

M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 48–51; C. Boltz, *Hörolds Malereimodelle von 1731*, „Keramos” 1997, nr 158, s. 5–6, fig. 2–6; *Triumph of the Blue Swords. Meissen Porcelain for Aristocracy and Bourgeoisie 1710–1815*, red. U. Pietsch, C. Banz, Leipzig 2010, s. 269, kat. 227 (błędnie opisane jako własność Muzeum Czartoryskich).

⁷ Nr inw. 5156, 5157;

M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 32–35.

⁸ A.L. den Blaauwen, *Meissen Porcelain in the Rijksmuseum*, Amsterdam 2000 („Catalogues of the Decorative Arts in the Rijksmuseum Amsterdam”, t. 4), s. 316–317.

⁹ S. Schwartz, J. Munger, *Gifts of Meissen Porcelain to the French Court, 1728–50*, w: *Fragile Diplomacy. Meissen Porcelain for European Courts ca. 1710–63*, red. M. Cassidy-Geiger, New York 2007, s. 154, fig. 7–20.

¹⁰ *European Ceramics and Glass, Including Property from the William Redford Collection, a Scandinavian Private Collection of German and other European Faience, and Meissen Porcelain from another Scandinavian Private Collection*, Sotheby's, Londyn, 12 VI 2001, poz. 147.

Ilustracje dostępne w wersji drukowanej

il. 1 Grupa figuralna Golgota, Miśnia, Johann Joachim Kaendler, 1743–1744

s. 128 ► il. 2 Para wazonów, Miśnia, mal. Johann Gregorius Höroldt, ok. 1726

¹⁴ Nr inw. 5155.

¹⁵ Nr inw. 5153; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 102.

¹⁶ Nr inw. 5146, 5147; *ibidem*, t. 1, s. 98.

¹⁷ Nr inw. 5150–5152; *ibidem*, t. 1, s. 114–119. Wazy mają ryte numery Pałacu Japońskiego N 138/W. Podobna waza przechowywana jest w zbiorach Porzellansammlung w Dreźnie; por. M. Shono, *Japanisches Aritaporzellan im sogenannten „Kakiemonstil“ als Vorbild für die Meissener Porzellanmanufaktur*, München 1973, s. 58. Takie same wazy prezentuje też A.L. den Blaauwen, *op. cit.*, s. 123, kat. 141. Kolejna para podobnych waz została sprzedana w Londynie; por. katalog Sotheby's, Londyn, 9 II 1960, poz. 163.

¹⁸ Nr inw. 5178, 5179; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 122. Obiekty noszą numery Pałacu Japońskiego N 341/W i N 342/W. Analogiczna czarka ze spodkiem znajduje się w zbiorach Porzellansammlung w Dreźnie. W inwentarzu Pałacu Japońskiego w 1779 r. wymienione zostało 38 takich kompletów; por. *Triumph of the Blue Swords...*, kat. 207. Również w kolekcji Arnholdów w Nowym Jorku przechowywana jest podobna czarka ze spodkiem; por. M. Cassidy-Geiger, *The Arnhold Collection of Meissen Porcelain 1710–50*,

rozszerzającego się cylindra, z dekoracją z dalekowschodnich kwiatów i ptaków¹⁴.

W kontekście wymienionych obiektów – dużych waz z dekoracją w stylu dalekowschodnim – wspomnieć należy jeszcze o 3 wazach datowanych na ok. 1730 r., posiadających dalekowschodnią dekorację.

I tak, w zbiorach znajduje się duża, mająca 47 cm wysokości waza z rezerwami na żółtym tle, z dekoracją *indianische Blumen* na brzuścu oraz figuralnymi przedstawieniami w rezerwach na kołnierzu¹⁵.

Na uwagę zasługuje także para waz z owoidalnymi brzuściami, o rozchylających się stopach i szyjach, malowanych w stylu Kakiemona, z ptakami siedzącymi na gałązkach kwiatowych, z kwiatami *indianische Blumen* wyrastającymi ze stylizowanych skał oraz z latającymi ptakami, owadami i motylami. Na stopach znajduje się drobny wzór kwiatowy, wokół krawędzi wylewu szeroka bordiura z medalionami, w których malowane owady¹⁶.

Następną grupą obiektów, które należy wymienić, są przedmioty oznaczone numerami inwentarza Pałacu Japońskiego. We wspomnianej kolekcji Wierzejskiego znajdowało się

kilka wyrobów manufaktury w Miśni, oznaczonych numerem inwentarza Pałacu Japońskiego, a są to 3 wazy o czworobocznych brzuścach, z dekoracją Kakiemona, datowane na ok. 1725 r.¹⁷ oraz 2 puklowane czarki ze spodkami, również z dekoracją Kakiemona¹⁸. Numer inwentarzowy Pałacu Japońskiego nosi też talerz z dekoracją z „żółtym lwem”¹⁹.

Zamek Królewski na Wawelu posiada również reprezentatywny zbiór naczyń pochodzących z najważniejszych XVIII-wiecznych serwisów obiadowych.

Z tzw. serwisu koronacyjnego, dekorowanego herbami Polski, Litwy i Wettinów, wykonanego ok. 1733 r. dla Fryderyka Augusta II, elektora Saksonii, na Wawelu znajdują się dwa talerze, jeden pochodzi z wymienianej już wielokrotnie kolekcji Wierzejskiego, drugi został zakupiony w handlu antykwarycznym²⁰.

Z serwisu wykonanego w latach 1735–1737 dla hrabiego Aleksandra Józefa Sułkowskiego i jego żony, Marii Anny von Stein zu Jettingen, posiadaliśmy do 2008 r. tylko terynę z nakrywą [il. 3](#), wzorowaną na srebrnym naczyniu augsburskiego złotnika Johanna Billera (1696–1745)²¹. W 2008 r. udało się kupić talerz oraz filiżankę z tego serwisu, w 2009 r. zaś kolejny talerz²².

Najsłynniejszy miśnieński serwis, modelowany przez Johanna Joachima Kaendlera dla Heinricha von Brühla w latach 1737–1741, serwis „łabędzi”, reprezentowany jest na Wawelu przez 10 naczyń: średnią nakrywę do półmiska, 2 półmiski, soszerekę w formie łabędzia, 2 świeczniki oraz 4 talerze²³ [il. 4](#).

Na uwagę zasługują także 2 talerze pochodzące z serwisu bp. Adama Stanisława Götzendorf-Grabowskiego (1698–1766)²⁴ [il. 5](#). Serwis, stylistycznie bliski dekoracji serwisu Clemensa Augusta (1700–1761), został zamówiony w Miśni po 1740 r., kiedy Grabowski otrzymał z rąk Augusta III Order Orła Białego. Dekoracja malarska złożona jest ze swobodnie rozłożonych w lustrze i kołnierzu „graficznych kwiatów” oraz werystycznie przedstawionych owadów – rzucających malowane szarościami cienie. Falista linia brzegów dodatkowo podkreślona jest brunatnym konturem. Na kołnierzu talerza znajduje się otoczony wstęgą z Orderem Orła Białego czterodzielny herb pod mitrą.

Wymienić jeszcze należy 6 naczyń z dekoracją z „koreańskim lwem”, są to 2 talerze oraz 4 półmiski, w tym zakupiony w 2008 r. z kolekcji Ireneusza Szarka wielki półmisek o średnicy 43 cm²⁵. Wymienione naczynia, datowane między 1730 a 1740 r., różnią się (oczywiście poza wymiarami) opracowaniem kołnierza, gdyż 3 posiadają reliefową

katalog wystawy, New York 2008, s. 308, kat. 81.

¹⁹ Nr inw. 5211; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 122. Talerz posiada numer Pałacu Japońskiego N 8/W.

²⁰ Nr inw. 5220, 5530; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 158, 160. Oba talerze mają numer Pałacu Japońskiego N 147/W.

²¹ Nr inw. 5144; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 162; *Triumph of the Blue Swords...*, s. 279, kat. 243. Inna teryna, o kształcie owalnym, znajdowała się w kolekcji Ernsta Schneidera (1900–1977); por. R. Rückert, *Meissener Porzellan, 1710–1810*, München 1966, kat. 488. Obecnie prezentowana jest w Pałacu Lustheim koło Monachium, a zbiory Schneidera należą do Bayerisches Nationalmuseum. Reprodukcję rysunku przedstawiającego srebrną terynę publikuje U. Arnold, *Dresdener Hofsilber des 18. Jahrhunderts*, Berlin – Dresden 1994, s. 70, fig. 38. Kolejną terynę z serwisu Sułkowskiego, ze zbiorów Historisches Museum w Bazylei oraz fotografię archiwalną srebrnego naczynia publikuje U. Pietsch, *From the „Yellow Lion” to the „Blue Bands”. Famous Eighteenth Century Meissen Dinner Services, ze: Triumph of the Blue Swords...*, s. 98.

²² Nr inw. 9041, 9058; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2008*, katalog wystawy, czerwiec–wrzesień 2009, red. J.T. Petrus, Kraków 2009, s. 32–35; *Centuries of Style: Silver, European Ceramics, Portrait Miniatures and Gold Boxes*, Christie’s, Londyn, 17 XI 2009, poz. 44. Nr inw. 9102; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2009*, katalog wystawy, maj–wrzesień 2010, red. J.T. Petrus, Kraków 2010, s. 21–23.

²³ Nr inw. 5208, 6170, 5204; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 166–168. Nr inw. 8457; *Sprawozdanie z działalności Zamku Królewskiego na Wawelu w latach 1999–2000*, „Studia Waweliana” 9/10 (2001), s. 278. Nr inw. 8980–8983; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2007*, katalog wystawy, marzec–czerwiec 2008, red. J.T. Petrus, Kraków 2008, s. 31–35. Nr inw. 9062; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2009...*, s. 23–25.

²⁴ Nr inw. 6454, 6455; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 8–11.

²⁵ Nr inw. 6265, 5201, 5222; *ibidem*, t. 1, s. 134–136. Nr inw. 7769; *Sprawozdanie z działalności Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu w roku 1993*, „Studia Waweliana” 3 (1994), s. 213, nr 37. Nr inw. 9036; I. Szarek, *W świecie porcelany... Stara ceramika europejska i orientalna w kolekcji Ireneusza Szarka*, katalog wystawy, 18 listopada 2003 – 18 stycznia 2004, Zamek Królewski w Warszawie, Warszawa 2003, s. 25, poz. 31; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2008...*, s. 36–37.

Ilustracje dostępne w wersji drukowanej

s. 129 ► il. 3 *Teryna z nakrywką z serwisu Aleksandra Józefa Sułkowskiego, Miśnia, Johann Joachim Kaendler, 1736*

s. 130 ► il. 4 *Lichtarz z serwisu „łabędziego”, Miśnia, Johann Friedrich Eberlein, 1739*

s. 128 ► il. 5 *Talerz z serwisu bp. Adama Stanisława Götzen-dorf-Grabowskiego, Miśnia, po 1740*

Ilustracje dostępne w wersji drukowanej

s. 131 ► il. 6 *Imbryk z nakrywką, Miśnia, 1722/1723*

s. 7, 131 ► il. 7 *Filiżanka ze spodkiem z serwisu Marii Leszczyńskiej, Miśnia, 1737*

Ilustracje dostępne w wersji drukowanej

s. 132 ► il. 8 *Mlecznik z serwisu w formie cytryn, Miśnia, ok. 1745*

s. 132 ► il. 9 *Grupa figurek Małpia kapela, Miśnia, Johann Joachim Kaendler, Peter Reinicke, po 1785*

dekorację „wzoru Sułkowskiego”, pozostałe mają faliste kołnierze z brązową krawędzią.

Około 1735 r. powstał serwis z „koreańskim lwem” siedzącym na pędzie bambusa i lecącym skrzydlatym smokiem; z zestawu tego mamy na Wawelu 2 talerze, wielki półmisek i tacę²⁶.

W 2009 r. zakupiono 2 talerze z dekoracją dalekowschodnią, z motywem ptaka siedzącego na wyrastającej ze skały gałęzi²⁷ oraz z dwoma stojącymi żurawiami²⁸.

Dekoracja w stylu Imari zdobi 8 znakomitych naczyń, datowanych ok. 1730 r., są to 4 półmiski, 2 talerze oraz 2 teryny z nakrywkami²⁹. Wszystkie są malowane świetlistymi farbami w dalekowschodnie kwiaty, z lambrekinową bordiurą, na odwrociach posiadają delikatną dekorację malowanych kwiatów śliwy.

Spośród naczyń służących do gorących napojów wyróżnić należy czajniczek z podszkliwnym znakiem *K.P.F.* **il. 6**³⁰. Litery *K.P.F.* były używane tylko przez krótki okres, od listopada 1722 do 7 kwietnia 1723 r., kiedy wprowadzono markę *K.P.M.* Dekoracja malarska ujęta jest w czterolistne rezerwy i przedstawia widok architektoniczny, na nakrywce malowana jest kontynuacyjna scena z widokiem rzeki. W zbiorach znajduje się także czarka ze spodkiem, zapewne z tego samego serwisu³¹.

W 2009 r. udało się zakupić w Londynie filiżankę i spodek z serwisu królowej Francji Marii Leszczyńskiej, z malowanymi herbami Burbonów i Rzeczypospolitej oraz Leszczyńskich³² **il. 7**. O ich wyjątkowej wartości dla kolekcji – poza najwyższym poziomem wykonania dekoracji, decyduje znaczenie historyczne. Serwis był pierwszym darem dyplomatycznym wysłanym przez króla Augusta III na dwór francuski po zakończeniu wojny sukcesyjnej (1733–1735). Naczynia: 12 spodków, 12 czarek do herbaty, 12 filiżanek do czekolady ze spodkami, miska, dzbanek do czekolady, mlecznik, 2 dzbanki do herbaty, podstawy do dzbanka, cukiernica oraz herbatnica zostały zapakowane w skrzynię obitą czerwoną skórą i zawieszono do Francji przez królewskiego przyrodniego brata, Maurycego Saskiego, w marcu 1737 r.³³

Na koniec wypada skrótowo wymienić istotne z racji wczesnego datowania zespoły naczyń ze złotą dekoracją, z augsburskiego warsztatu Seuterów, okazały zbiór z dekoracją *chinoiserie* z warsztatu Höroldta czy naczynia ze scenami portowymi pochodzące z warsztatu Johanna Georga Heintzego (1706–1749)³⁴.

Wielobarwną malaturą wyróżniają się naczynia dekorowane w warsztacie *Hausmalera* (malarza „domowego”) Johanna Friedricha Metzcha (zm. 1766) w Bayreuth, a są to: dzbanek do kawy, miseczka oraz 3 spodki z czarkami³⁵.

W 2009 r. Wawel zakupił z kolekcji Ireneusza Szarka zespół naczyń malowanych purpurą, pochodzący z ok. 1740 r., z typową dla tego okresu europejską dekoracją rodzajową wzorowaną na grafikach. Na zespół składają się miseczka, cukiernica oraz 3 spodki z czarkami³⁶.

²⁶ Nr inw. 5214, 4013, 5206, 5198; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 140–143.

²⁷ Nr inw. 9104; *Centuries of Style...*, kat. 44; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2009...*, s. 27–28. Półmisek

z analogiczną dekoracją znajduje się w kolekcji Arnholdów w Nowym Jorku; por. M. Cassidy-Geiger, *op. cit.*, s. 447, kat. 194.

²⁸ Nr inw. 9103; *Centuries of Style...*, kat. 44; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2009...*, s. 27–28.

²⁹ Nr inw. 5140–5143, 5205, 4014, 6157, 6175; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 192–207.

³⁰ Nr inw. 6440; *ibidem*, t. 1, s. 66–69. Imbryk o identycznej marce i formie, z dekoracją malarską wzorowaną na *Amorum Emblemata* Ottona van Veena, został sprzedany w Londynie, por. *A Highly Important Private Collection of Meissen and Continental Porcelain*, Christie's, Londyn, 11 XII 2007, poz. 89. Inny, o tej samej formie i znaku manufaktury, znajduje się w zbiorach The Cummer Museum of Art & Gardens w Jacksonville; por. *Triumph of the Blue Swords...*, s. 186, kat. 49.

³¹ Nr inw. 5454; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 70.

³² *Powderham Castle & Seaton Delaval Hall*, Sotheby's, Londyn, 9 IX 2009, poz. 157; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2009...*, s. 19–20, poz. 9.

³³ Por. J. Munger, *Gifts of Meissen Porcelain to the French Court, 1728–1750, part II*, w: *Fragile Diplomacy...*, s. 155–156.

³⁴ M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 1, s. 20–93.

³⁵ Nr inw. 8418, 8419, 8445, 8456, 8492; *Zbiory wawelskie. Zakupy, depozyty, dary 2000–2006*, katalog wystawy, lipiec – październik 2007, red. M. Podłodowska-Reklewska, Kraków 2007, s. 38–39. Analogiczna czarka ze spodkiem z tego serwisu sprzedana została ostatnio w Londynie; por. *White Gold. 18th Century Porcelain from Meissen and Du Paquier Property of The Byrnes Children Trust*, Christie's, Londyn, 12 V 2010, poz. 137.

³⁶ I. Szarek, *op. cit.*, s. 29–30, poz. 42–46; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2009...*, s. 28–31, poz. 16–20.

Ilustracje dostępne w wersji drukowanej

il. 10 Para figurek hajduków z końmi, Miśnia, Johann Joachim Kaendler, ok. 1750

s. 133 ► **il. 11** Figurka Tatara, Miśnia, Johann Joachim Kaendler, Peter Reinicke, ok. 1750

³⁷ Nr inw. Cz.4–Cz.15.

³⁸ D. Gabryś, *Figurki miśnieńskie w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu*, Kraków 2009.

³⁹ M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 68–93. W zbiorach znajduje się obecnie 18 figurek XVIII-wiecznych oraz 4 repliki późniejsze.

⁴⁰ Nr inw. 5127–5132, 6644; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 100–107.

⁴¹ Nr inw. 5118; *ibidem*, t. 2, s. 114. Komplet 4 figurek znajduje się w prywatnej kolekcji; por. *Triumph of the Blue Swords...*, s. 327, kat. 376.

⁴² Nr inw. 5125, 5126; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 108–111. Analogiczne figurki przechowywane są w zbiorach Porzellansammlung w Dreźnie; por. U. Pietsch, D. Antonin, *op. cit.*, s. 30, kat. 26, 27.

⁴³ Nr inw. 6376; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 116. Podobną figurkę posiada kolekcja Arnholdów przechowywana we Frick Collection w Nowym Jorku; por. M. Cassidy-Geiger, *op. cit.*, s. 269, kat. 57.

⁴⁴ Nr inw. 5853; M. Piątkiewicz-Dereniowa, *op. cit.*, t. 2, s. 112. Analogiczną figurkę przechowuje Porzellansammlung w Dreźnie; por. U. Pietsch, D. Antonin, *op. cit.*, s. 55, kat. 74.

Interesujący z racji formy naśladowącej cytrynę, z jej charakterystyczną porowatą skórką, jest serwis ofiarowany w 2007 r., a składają się na niego: tzw. droppelmina (naczynie na wrzątek), dzbanek do herbaty, fiasza, dzbanuszek, kubeczki oraz czarki i spodki z malowanymi miniaturami w stylu Heintzego³⁷ **il. 8**. Wszystkie naczynia mają plastyczną dekorację z gałązek i kwiatów cytryny.

Last but not least wspomnieć trzeba o zbiorze prawie 100 figurek miśnieńskich³⁸, wśród których znajduje się np. modelowana ok. 1759 r. przez Kaendlera i Petera Reinickego (ok. 1711–1768) oraz Friedricha Eliasa Meyera (1723–1785) grupa postaci polskich szlachciców w tanecznych pozach³⁹. W kolekcji mamy także figurki z *Małpiej kapeli* modelowanej przez Kaendlera i Reinickego⁴⁰ **il. 9**, figurę *Azji* z serii *Czterech kontynentów* modelowanej przez Kaendlera i Johannes Friedricha Eberleina (1696–1749)⁴¹, 2 kaendlerowskie figury hajduków⁴² **il. 10**, figurkę *Malabarki* modelowaną w latach 1748–1749 przez Meyera⁴³, czy figurkę *Tatara* **il. 11** modelowaną przez Kaendlera i Reinickego ok. 1750 r. w oparciu o grafikę Charles'a de Ferriola (1637–1722)⁴⁴.

Wawelskie zbiory, jakkolwiek gromadzone zaledwie przez 65 lat, obejmują ok. 350 egzemplarzy XVIII-wiecznej porcelany miśnieńskiej. Omówione tu ważniejsze obiekty, wybrane zostały z racji wczesnego datowania, historycznego znaczenia czy szczególnie okazałej dekoracji malarskiej. Niewątpliwie wspaniały zbiór ofiarowany w 1966 r. zdeterminował kształtowanie kolekcji i wpłynął na politykę późniejszych zakupów, gdyż do dziś pierwszeństwo zakupu mają wczesne egzemplarze porcelany miśnieńskiej.